

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України», м. Суми

СПІВБЕСІДА З ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЯК СТАТУСНО МАРКОВАНА КОМУНІКАТИВНА СИТУАЦІЯ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Стаття присвячена дослідженню особливостей спілкування інтерактантів під час перебігу співбесіди з працевлаштування. З'ясовано, що співбесіда з працевлаштування є статусно маркованою комунікативною ситуацією з безсуперечним домінуванням статусу адресанта-інтерв'юера, який повністю володіє комунікативною ініціативою протягом співбесіди. Свідченням тому виступають звертання, прямі та непрямі спонукальні висловлювання, іронічні зауваження, несхвальні коментарі на адресу претендента на посаду.

Ключові слова: комунікативна ситуація, співбесіда з працевлаштування, статус.

Статья посвящена исследованию особенностей общения интерактантов в процессе проведения собеседования по трудоустройству. Выяснено, что собеседование по трудоустройству является статусно маркированной коммуникативной ситуацией с бесспорным доминированием статуса адресанта-интервьюера, который полностью владеет коммуникативной инициативой на протяжении всего собеседования. Свидетельством этому выступают обращения, прямые и непрямые побудительные высказывания, ироничные замечания, неодобрительные комментарии в адрес претендента на должность.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация, собеседование по трудоустройству, статус.

The article deals with the peculiarities of communication during job interview. The research shows that job interview is a status marked communicative situation with dominance of addresser-interviewer's status who possesses the communicative initiative as long as job interview goes. It is demonstrated through forms of addressing, direct and indirect imperative utterances, ironical remarks, disapproving comments.

Key words: communicative situation, job interview, status.

Орієнтація сучасної лінгвістичної парадигми на дослідження людського фактора в мові та мовленні та зростаючий інтерес до вивчення особливостей

та проблем ділового спілкування як соціально значущої діяльності обумовлює актуальність даної статті. Об'єктом аналізу виступають діалоги, що мають місце під час проведення співбесіди з працевлаштування. Предметом дослідження є структурно-семантичні та прагматичні характеристики інтеракції в межах комунікативної ситуації «співбесіда з працевлаштування».

Беручи за основу класифікації видів спілкування, запропоновані у роботах Н.І.Формановської [3: 14-21], Ф.С. Бацевича [1: 33-37], та визнаючи ідею неоднорідності класифікаційних критеріїв, ідентифікуємо ділове спілкування в межах комунікативної ситуації «співбесіда з працевлаштування» як:

а) за положенням співрозмовників відносно один одного – *контактне / дистантне*. Під час контактного спілкування співрозмовники знаходяться поряд, адресат є конкретним, висловлювання будуються та інтерпретуються відповідно до ситуації спілкування, невербального супроводу. Однак, завдяки сучасним засобам комунікації процес співбесіди може передбачати контактне у часі, але дистантне у просторі спілкування. Наявність зорового сприйняття є бажаною, а не завжди обов'язковою умовою (наприклад, співбесіда по телефону);

б) за наявністю / відсутністю опосередкуючого “апарату”: *безпосереднє / опосередковане*;

в) за формою реалізації засобів мовного коду: *усне*. Усне спілкування, як правило, є пов'язаним з ознаками контактності та безпосередності [3: 15];

г) з точки зору організації мовлення за ознакою перемінної / константної комунікативної ролі я-мовця та ти-адресата: *діалогічне*;

д) за метою спілкування: *ділове*;

е) за кількістю співрозмовників: *міжособистісне* (спілкується двоє) / *комунікація в межах малої мовної групи* (3-5 комунікантів) ;

є) за мірою офіційності: *офіційне* ;

ж) за мірою контрольованості: *формальне* (відбувається у ситуаціях, які контролюються та регламентуються);

з) за свободою вибору партнера: *вимушене* спілкування;

і) за тривалістю: *короткотривале*.

Найважливішими компонентами комунікативної ситуації, що ми, слідом за Н.І.Формановською [3: 42], розуміємо як складний комплекс зовнішніх умов спілкування та внутрішніх станів комунікантів, що знаходить своє віддзеркалення у мовленнєвому творі – висловлюванні, дискурсі, виступають адресант та адресат, які є носіями певних соціальних статусів та ролей.

Соціальна та позиційна ролі комунікантів є факторами комунікативного статусу, що визначається О.Г. Почепцовим як комунікативні права та обов'язки учасників мовленнєвої взаємодії та її реалізації. Комунікативний статус – величина комплексна, оскільки її характер визначається декількома факторами, найважливішими серед яких є: 1) комунікативна роль; 2) соціальний статус адресанта й адресата; 3) його психологічний статус; 4) конвенції, які регулюють інтеракцію, 5) тип реалізованого адресантом мовленнєвого акту [2: 41-42]. Ці фактори зумовлюють мобільність комунікативного статусу, який може бути вищим, нижчим чи рівним в обох комунікантів. Учасник інтеракції, який має більше комунікативних прав і менше комунікативних обов'язків, має вищий комунікативний статус, його позиція є домінантною. На противагу цьому позиція комуніканта з меншим комунікативним статусом (менше комунікативних прав і більше обов'язків) є субординованою. Якщо обидва комуніканти мають однаковий комунікативний статус, то їх відносини під час спілкування є рівнозначними.

Індексом статусно-рольових позицій комунікантів під час перебігу співбесіди з працевлаштування виступають звертання. Уживання тієї чи іншої форми звертання визначається соціальним компонентом, до складу якого входять взаємовідносини між комунікантами, оцінка мовцем адресата (і ситуації), соціальний статус мовця [4: 258].

Представник / представники компанії, що проводять співбесіду з претендентами на посаду, як правило, належать до керівного складу компанії та наділені значними повноваженнями. Свій вищий статус вони утверджують

з перших хвилин співбесіди. Враховуючи той факт, що людині завжди приємно чути своє ім'я представник компанії може навмисно ігнорувати ім'я претендента, звертаючи до нього за допомогою займенника другої особи *you* і тим самим демонструючи свій значно вищий статус.

Пор.: *"... Your longest stint was at the travel agent's," Yvonne interrupted. "You were there for two years?"*

"That's right," Clodagh said, eagerly. Somehow she'd moved forward so that she was sitting on the edge of her chair.

"Were you promoted in that time?"

"Well, no." Clodagh was taken aback. ...

"Have you done any of the travel-agency exams?" ... (Marian Keyes: 292)

Під час співбесіди інтерв'юер, керуючись особистою суб'єктивною оцінкою професійних якостей претендента на посаду, може дозволити собі іронічне *dear*, маніфестуючи свій вищий статус.

Пор.: *"You'd like to work in a magazine?" Yvonne pretended she was finding it hard to stifle a smile.*

Clodagh nodded cautiously.

"Wouldn't we all, dear?" Yvonne sang.

Clodagh decided she hated her, this powerful, merciless child. Calling her 'dear' when she was half her age. (Marian Keyes: 295)

Аналіз досліджуваного матеріалу свідчить, що співбесіда з працевлаштування є статусно маркованою комунікативною ситуацією, де статус адресанта-інтерв'юера є значно вищим за статус адресата. Свідченням цьому є активне уживання:

- прямих директивних мовленнєвих актів.

Пор.: *"Come!" he commanded, when Ashling knocked timidly on the door...*

"Sit down." He supposed he'd better go through the motions for five minutes.

Breathless with the desire to do well, Ashling sat on the lone chair in the middle of the floor and faced the man who sat behind the long table. (Marian Keyes: 20-21)

- непрямих спонукальних висловлювань представлених стверджувальними реченнями з конструкціями *would rather, had better, you better*.

Пор.: “... *First up,*” he turned his attention to her resume, “*you better tell me how to pronounce that name of yours.*”

“*Ash-ling. Ash as in cigarette ash, ling to rhyme with sing.*”

“*Ash-ling. Ashling. OK, I can say that. Alright, Ashling, for the past eight years you’ve been working in magazines....*” (Marian Keyes: 20)

- стверджувальних висловлювань з питальною інтонацією, що передбачають пояснення з боку адресата.

Пор.: “*Now let’s have a look.*” Yvonne had a delicate, very deliberate way with her hands. ..

“*You’ve been out of the workplace for a long time?*” Yvonne said. “*It’s ... how many ... over five years.*”

“*I had a baby. I never intended to stay away so long, but then I had another child, and the time never seemed right until now.*” Clodagh defended herself in a rush.

“*I seeeeee*” Yvonne continued to toy with Clodagh’s nerves as she studied her career details. “*Since you’ve left school, you’ve worked as a hotel booking clerk, receptionist at a sound studio, cashier in a restaurant, filing clerk in a solicitor’s office, goods inward for a clothing company, cashier at Dublin zoo, receptionist in an architect’s firm and a booking clerk at a travel agent’s?*” ... “*You stayed ... three days at Dublin zoo?*”

“*It was the smell,*” Clodagh admitted. “*No matter where I went I could smell the elephant house. I’ll never forget it. Even my sandwiches tasted of it...* ”. (Marian Keyes:292)

- іронічних висловлювань.

Пор.: *Emily: Who put you up for this job?*

Andy: Human Resources sent me.

Emily: They do have an odd sense of humor. (Peter Hedges: 5)

Знаковими з огляду на маніфестацію інтерв'юером свого високого статусу виступають коментарі стосовно зовнішності чи професійних якостей претендента на посаду.

Пор.: *Miranda: You don't read Runaway, do you?*

Andy: No.

Miranda: And before today, you had never heard of me, had you?

Andy: No.

Miranda: And you have no style or sense of fashion.

Andy: That depends on –

Miranda: That wasn't a question. (Peter Hedges: 11)

Проведений аналіз свідчить, що співбесіда з працевлаштування є статусно маркованою комунікативною ситуацією з безсуперечним домінуванням статусу адресанта-інтерв'юера, який повністю володіє комунікативною ініціативою протягом співбесіди. Свідченням тому виступають звертання, прямі та непрямі спонукальні висловлювання, іронічні зауваження, несхвальні коментарі на адресу претендента на посаду. Перспективним вважаємо дослідження взаємодії вербальних та невербальних компонентів, задіяних комунікантами під час проведення співбесіди, з огляду на маніфестацію їх статусів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 344 с.
2. Почепцов О.Г. Комунікативний статус як параметр мовленнєвої взаємодії // Мовознавство / О.Г. Почепцов. –1989. – № 4. – С. 40-45.
3. Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический поход / Н.И. Формановская. – М.: Рус. яз., 2002. – 216 с.
4. Braun P. Terms of Address: Problems of Patterns and Usage in Various Languages and Cultures / P. Braun. – Berlin: Mouton de Gruyter, 1988. – 468 p.
5. Keyes M. Sushi for Beginners. – London: Penguin Books, 2001. – 564 p.

6. Hedges P. The Devil Wears Prada. – 2005. – режим доступа – http://www.dailyscript.com/scripts/devil_wears_prada.pdf